

Takkensterfte desastreus voor Nederlandse es

Dertienduizend hectare essenbos in Nederland zal de komende jaren vermoedelijk sterven door een schimmelaandoening: de takkenziekte. Veroorzaker: de schimmel vals essenvlieskelkje (*Hymenoscyphus fraxineus*).

De ziekte openbaart zich eerst in de kruin van de boom; bladeren en jonge twijgjes worden aangetast en verkleuren. Daarna zal de hele boom worden besmet en onherroepelijk dood gaan. Er is voornamelijk niets tegen te doen. De zaag is het enige middel zolang er geen resistente essen verkrijgbaar zijn.

De ziekte, die zo'n tien jaar geleden oorspronkelijk vanuit het verre oosten ons land binnen kwam, heeft een groot deel van alle essen te pakken. In Denemarken hebben bijna alle essen het loodje geleed. Dat gaat hier ook gebeuren, is de verwachting.

Tolerante bomen

Volgens dr. Paul Copini van het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland wordt essentaksterfte veroorzaakt

door het vals essenvlieskelkje. De sporen daarvan verspreiden zich makkelijk met de wind over grote afstanden. Een klein percentage van de essen vertoont resistentie. Voor die bomen hebben de onderzoekers buitengewone interesse en deze moeten zeker behouden blijven, aldus Paul Copini. Als die overlevende exemplaren er bovendien nog uitzien als een kwalitatief goede en mooi volgroeide boom, wil men deze vermeerderen om een nieuwe zaadgaard van resistente essen aan te leggen.

In Engeland zijn daarmee al goede resultaten geboekt. Daar heeft men ook uit proeven ontdekt dat de verschillen in kwetsbaarheid van genetische oorsprong zijn. Die informatie kan helpen bij het opzetten van kweekprogramma's

Geknotte essen met essentaksterfte.

Foto: Leo Goudzwaard

van tolerante bomen. In de proefvelden op grond van Staatsbosbeheer in Flevoland, waar Copini en zijn collega's honderd essen nauwlettend volgen, zijn bijna alle bomen aangetast en een groot gedeelte is inmiddels dood. Hoe de situatie er landelijk voor staat kan hij moeilijk aangeven. 'Reken er maar op dat deze zomer, wanneer de bomen vol in blad moeten staan, het onderwerp weer uitgebreid in de publiciteit zal komen', zegt hij. 'Als op den duur blad en zijtakken dan wegvallen, blijft er vaak niet meer over dan omhoog staande potloden. Een storm zal de rest doen.'

Nuttige toepassingen

Essen zijn niet alleen mooi, doceert Copini, ze hebben ook vele nuttige kanten, zowel voor de natuur als voor de mens. Zo'n honderd soorten insecten, planten en mossen zijn specifiek afhankelijk van de es. Daarnaast heeft essenhout de nuttige eigenschap, dat het sterk en tegelijk buigzaam is. Dat maakt het populair bij de fabricage van onder andere turntoestellen, roeispanten, ski's en stelen. De es is dus niet zomaar te vervangen door een andere boom, zegt Copini. Ook als kachelhout is de es geliefd omdat het schoon weg brandt, voldoende warmte geeft en weinig as achter laat. Bovendien eten herten 's winters, als er minder voedselaanbod is, ook graag de schors van de boom. Hoe de toekomst van het essenlandschap er uit zal zien is ongewis. Voorlopig wordt

Onderzoeker dr. Paul Copini (paul.copini@wur.nl).

alles uit de kast gehaald om een gezonde zaadbron op te zetten. Daar moet het met behulp van beheerders, onderzoekers en stichtingen uit het hele land van komen. Boseigenaren die gezonde essen tussen zwaar aangetaste bomen hebben staan, kunnen deze doorgeven aan het CGN zodat deze mogelijk meegenomen kunnen worden in het onderzoek. Momenteel staan de eerste essen klaar in een proef van de WUR (BBF) in Randwijk waar de essen in augustus met verschillende varianten van de schimmel besmet gaan worden. Op deze manier willen we testen of een boom die het in het bos goed doet ook daadwerkelijk tolerant is. Copini: 'Zo'n populatie resistente essen is een waardevolle zaadbron waaruit je nieuwe populaties kunt kweken, zodat de es weer kan terugkomen in het Nederlandse landschap.' Dat is een meerjarenplan, benadrukt hij, want essen zijn langzame groeiers en er gaan jaren overheen voordat deze nieuwe essenpopulatie zaad gaat geven. Maar missen willen we ze zeker niet.

MARTEN VAN KAMMEN